

Crim i càstig

Carles Montpart Tura

La nova traducció d'una de les grans novel·les de Fiódor Dostoievski, Crim i càstig, és una bona oportunitat d'acostar-se a l'obra d'aquest gran autor rus. I més si tenim en compte que aquesta edició ve a acompanyar un bon ventall de títols més breus de Dostoievski que han anat apareixent en català en els darrers anys i que poden ser una bona porta d'entrada al seu món literari.

F Infantesa

Fiódor Dostoevski (Moscou, 1821 – Sant Petersburg, 1881) va ser el segon dels set fills de Mikhaïl Andréievitx Dostoievski i la seva esposa Maria Fiódorovna Netxàieva. El pare, molt autoritari, era metge de l'hospital per a pobres Mariïnski, de Moscou; la mare, en canvi, era vista pels seus fills com un refugi d'amor i Fiódor hi va trobar protecció i afecte. Aquests dos extrems van marcar la infància de Dostoievski, que va créixer en un ambient familiar amb poques relacions socials i amb una devoció religiosa profunda. El 1837 la mare va morir a causa de la tuberculosi i aquest fet va sumir el pare en la depressió i l'alcoholisme, cosa que va provocar que finalment Fiódor i el seu germà gran Mikhaïl fossin enviats a l'Escola d'Enginyers Militars de Sant Petersburg.

Fiódor Dostoevski

El 1839, quan tenia 18 anys, li va arribar la notícia que el seu pare havia mort. Els serfs mancomunats de Mikhaïl Dostoievski, enfurismats després d'un dels brutals atacs de violència provocats per la beguda, l'havien immobilitzat i li havien fet beure vodka fins a morir ofegat. Una altra versió suggereix que Mikhaïl va morir per causes naturals, però que un terratinent veí seu va inventar-se la història de la rebel·lió per comprar la finca a un preu més reduït. Aquest esdeveniment el va marcar com una revelació, ja que va sentir aquest crim com a seu, per haver arribat a desitjar-lo inconscientment moltes vegades. En acabar els estudis, Fiódor tenia vint anys i va decidir romandre a Sant Petersburg, on va començar a guanyar

alguns diners fent traduccions.

Des de ben petit, i durant tota la seva vida, Dostoievski va patir atacs epilèptics de manera esporàdica, unes experiències que sens dubte van ser la base per a la descripció de l'epilèpsia del príncep Mixkin a la novel·la *L'idiota* i la de Smerdiakov a *Els germans Karamàzov*.

Inicis de la carrera literària

Mentre estudiava a l'Acadèmia d'Enginyeria Militar de Sant Petersburg, Dostoievski va llegir les obres de Shakespeare, Pascal, Victor Hugo i E.T.A. Hoffmann, i va escriure dues peces teatrals, *Maria Stuart* i *Borís Godunov*, obres influenciades pel poeta romàntic alemany Friedrich Schiller i que no s'han conservat. Dostoievski, de jove, es descrivia com un «somniador» i un admirador de Schiller. El 1843 va acabar els estudis d'Enginyeria, va adquirir

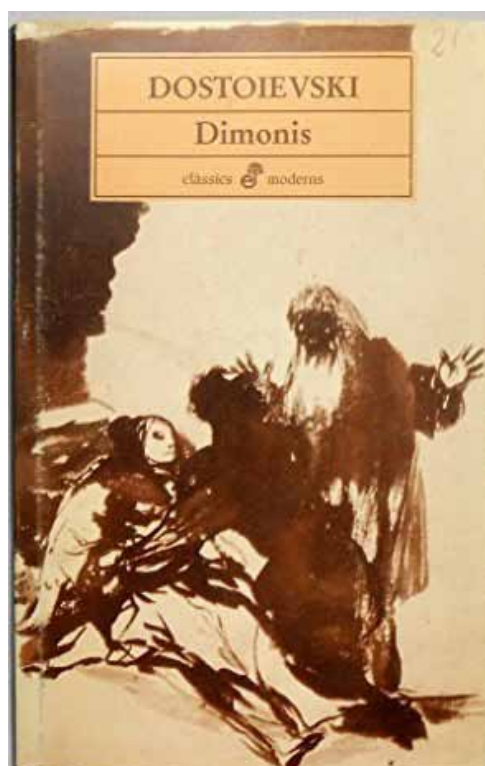
el grau militar de subtenent i es va incorporar a la Direcció General d'Enginyers a Sant Petersburg.

El 1844, l'escriptor francès Honoré de Balzac va visitar Sant Petersburg i Dostoievski, com a mostra d'admiració, va decidir traduir *Eugénie Grandet* per saldar un deute de 300 rubles que tenia amb un usurer. Aquesta traducció despertaria la seva vocació i, poc després d'acabar-la, va demanar l'excèdència de l'exèrcit amb la idea de dedicar-se exclusivament a la literatura. Aquell mateix any va poder deixar l'exèrcit i va començar a escriure la novel·la epistolar *Pobra gent*, obra que li proporcionà els seus primers èxits de crítica i el situà de cop entre els millors escriptors russos del seu temps. La novel·la fou editada i publicada en forma de llibre el 1846 i va convertir l'autor de 24 anys en una celebritat literària.

Presó i exili a Sibèria

A finals de la dècada dels 40, Dostoievski va començar a contraure alguns deutes i a patir amb més freqüència atacs epilèptics. A més, les següents novel·les —*El doble* (1846), *Les nits blanques* (1848) i *Nétotxka Nezvànova* (1849)— no van tenir l'èxit de la primera i van patir crítiques molt negatives, la qual cosa va sumir Dostoievski en un estat de depressió que va coincidir amb el moment en què entra en contacte amb grups d'idees utòpiques i nihilistes.

A causa d'aquest entorn, Dostoievski va ser arrestat i empresonat el 23 d'abril de 1849 acusat

de formar part d'un grup intel·lectual liberal *petraixevista*, anomenat el Cercle Petraixevski, i va passar nou mesos a la fortalesa de Pere i Pau amb el càrrec de conspirar contra el tsar Nicolau I. Aquest sobirà, després de veure les revolucions de 1848 a Europa, es va mostrar reticent a qualsevol tipus d'organització clandestina que pogués posar en perill el seu poder autocràtic.

Finalment, el 16 de novembre, Dostoievski i uns altres vint acusats *petraixevistes* van ser condemnats a mort per haver participat en activitats antigovernamentals. El 22 de desembre els presoners van ser conduïts al pati de la presó per ser afusellats. Quan el piquet d'execució estava a punt de fer-ho, es comunicà l'indult i la seva pena va ser commutada per cinc anys de treballs forçats a Omsk (Sibèria). El simulacre d'afusellament—sembla que l'indult ja havia arribat abans de la preparació de l'acte— va causar una gran impressió en l'autor, fins al punt que en diferents llocs de les seves obres evoca l'estat d'esperit de l'home que espera d'ésser executat a qualsevol hora.

El 1854 Dostoievski va quedar en llibertat i es va reincorporar a l'exèrcit per complir la segona part de la condemna com a soldat ras. Durant els següents cinc anys formaria part del Setè Batalló, un regiment de tiradors siberians que estava aquarterat a la fortalesa de Semipalàtinsk, al Kazakhstan, prop de la frontera xinesa. L'amistat d'un admirador

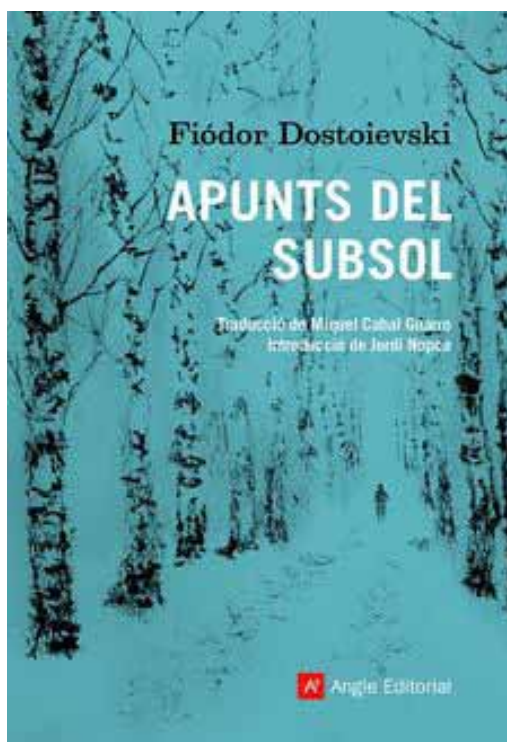
seu destinat allí com a fiscal, el baró de Vrànguel, i els canvis que el 1861 es produïren a Rússia amb l'alliberament dels serfs feren que Dostoievski pogués menar una vida més humana: podia escriure i podia llegir. Mentre era allà, va començar una relació amb Maria Dmítrievna Issàieva, l'esposa d'un conegut seu, un modest funcionari de duanes a Sibèria. El febrer de 1857, després de quedar vídua amb un fill de set anys, Maria es va casar amb Fiódor.

Escriptor consolidat

Amb el pas dels anys, Dostoievski es va anar convertint en un agut crític del nihilisme i del moviment socialista de la seva època, i en part va dedicar els seus llibres *Dimonis* i *Diari d'un escriptor* a exposar el conservadorisme i criticar les idees socialistes. Més endavant, va fer amistat amb l'estadista conservador Konstantín Pobedonóstsev i va abraçar alguns dels principis del *Pótxvennitxestvo*, un moviment favorable a l'emancipació dels serfs.

Dostoievski, doncs, abandona els seus pensaments més radicals de joventut i es converteix en un home profundament conservador i extremadament religiós. Per aquesta època comença a escriure *Apunts de la casa morta*, basant-se en les seves experiències com a presoner.

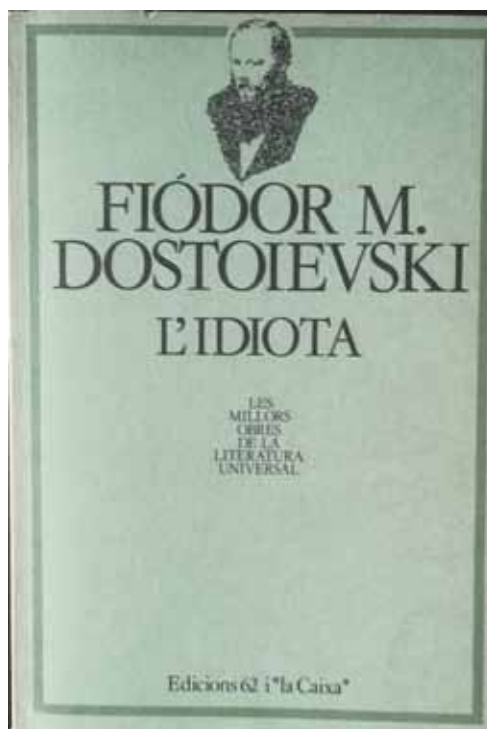
El 1859, després de mesos de laborioses gestions, va aconseguir ser llicenciat de l'exèrcit amb la condició de residir a qualsevol lloc excepte Sant Petersburg i Moscou, per la qual cosa es va traslladar a Tver. Allà va aconse-

guir publicar *El somni de l'oncle* i *Stepàntxikovo i els seus habitants*, dues novel·les humorístiques que no van obtenir la crítica que Dostoievski esperava. El desembre del mateix any, finalment, se li va permetre tornar a Sant Petersburg, on no va trobar cap dels seus antics amics, ni tampoc cap ressò de la seva fama. A la gran ciutat fundaria amb el seu germà Mikhaïl la revista *Vrèmia* ('El Temps'), i dins el primer número va aparèixer *Humiliats i ofesos*, obra també inspirada en la seva etapa siberiana. La publicació dels *Apunts de la casa morta* (1861) —publicada per capítols a la revista *Ruski Mir* ('El Món Rus')— li va tornar la celebritat.

Entre 1862 i 1863 Dostoievski va realitzar diversos viatges per Europa que el van portar a Berlín, París, Londres, Ginebra, Torí, Florència i Viena. Durant aquests viatges va començar una relació amb Pavlina Súslova, una estudiant d'idees avançades, que va abandonar poc després. En aquesta època, l'escriptor va perdre molts diners jugant a la ruleta i va tornar a Rússia a final d'octubre de 1863, sol i sense diners. Durant aquest temps la seva revista havia estat prohibida per haver publicat un article sobre la revolució polonesa de 1863.

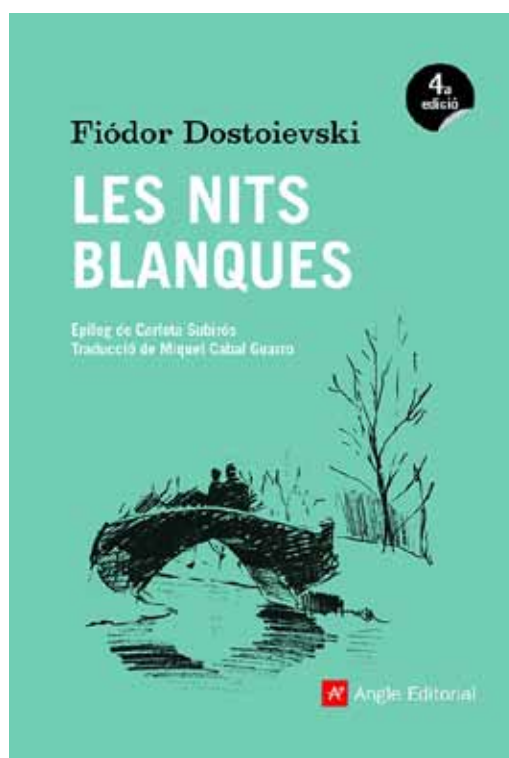
El 1864 Dostoievski va aconseguir editar amb el seu germà una nova revista anomenada *Epokha* ('Època'), des de la qual va fer propaganda de les seves noves idees: la intel·lectualitat s'havia d'acostar

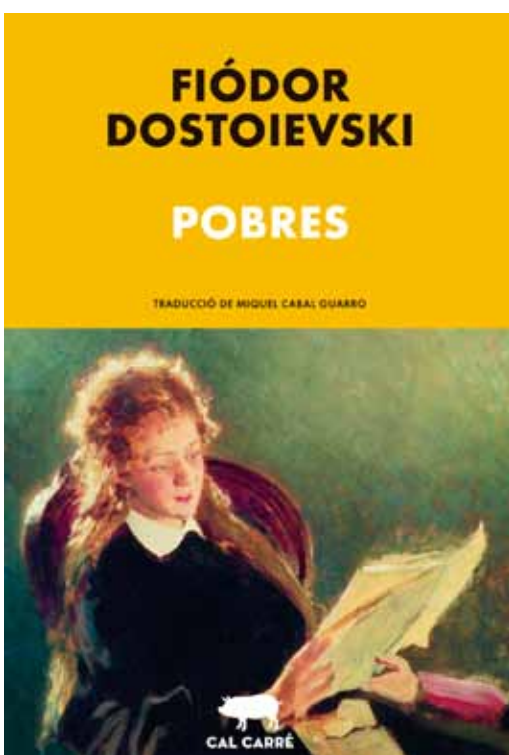
al poble, i el poble rus i l'Església Ortodoxa havien de conservar l'esperit del cristianisme – traït a l'occident d'Europa –, fet que permetria a Rússia de superar el feudalisme i d'evitar el capitalisme. A *Epokha* va publicar *Apunts del subsol*, obra inspirada en les reflexions sobre la condició humana arran de la seva experiència siberiana.

L'ànim de Dostoievski, ja sempre molt feble, va acabar d'ensorrar-se després de la mort de la seva esposa, seguit poc temps després per la del seu germà. A més, el seu germà Mikhaïl va deixar vídua, quatre fills i un deute de 25.000 rubles als quals Fiódor va haver de fer front. L'autor es va enfonsar en una profunda depressió i en el joc, que li va seguir provocant uns grans deutes. Per escapar de tots els seus problemes financers i de la pressió dels seus creditors, va fugir a l'estranger, on va perdre els diners que li quedaven en diversos casinos. Allà es va retrobar amb Pavlina Súslova i va intentar tornar amb ella, però va ser rebutjat.

El 1865 va començar la redacció de *Crim i càstig*, una de les seves obres cabdals, la primera de la sèrie de grans novel·les que el van consagrar definitivament com un dels més grans genis del seu temps. La novel·la va aparèixer publicada a la revista *Russki Vèstnik* ('El Missatger Rus') amb gran èxit. Alhora, en tan sols vint-i-sis dies, va dictar a una jove taquígrafa de vint anys, Anna Grigórievna Snítkina,

seva primera filla, que va morir poc temps després.

l'obra *El jugador*. Ho havia de fer en poc temps, ja que havia de lliurar una altra novel·la en una data fixa o hauria perdut els drets d'autor de les seves pròpies obres durant nou anys. La relació amb Anna va fer-se sentimentalment més propera fins que finalment s'hi va casar el 15 de febrer de 1867. Van tenir quatre fills, dos dels quals van morir molt aviat. Assetjat pels creditors, el matrimoni se n'anà a l'estranger entre els anys 1867 i 1871, període en el qual van fer llargues estades a Ginebra, a Florència i, sobretot, a Dresden.

Aquests anys foren penosos en molts aspectes, però també d'una activitat intensa. A Ginebra és on va néixer la seva primera filla, que va morir poc temps després. Aquest esdeveniment va sumir l'escriptor en un profund dolor i a partir d'aquest moment va sucumbir encara més a la temptació del joc i va patir freqüents atacs epilèptics. Després de néixer el seu segon fill, va establir un elevat ritme de treball que li va permetre publicar obres com *L'idiota* (1868) o *Dimonis* (1870), dues novel·les que li van proporcionar una gran fama i la possibilitat de tornar al seu país, on va ser rebut amb entusiasme.

Últims anys

En aquest context, a partir de 1873, l'escriptor va acceptar la direcció del setmanari *Grajdanín* ('El Ciutadà'), on va crear una secció, «Diari d'un escriptor», en

la qual escrivia ell sol, recopilant històries curtes, articles polítics i crítica literària. En aquests textos —que van tenir molt èxit— Dostoievski s'erigeix com a guia espiritual del país i reivindica un nacionalisme rus articulat entorn de la fe ortodoxa i oposat al decadentisme de l'Europa Occidental, per la cultura de la qual, això no obstant, no va deixar de sentir una profunda admiració. A principis de 1878 aquesta publicació es va veure interrompuda per la redacció d'*Els germans Karamàzov*, obra que apareixeria en gran part a la revista *Ruski Vèstnik*.

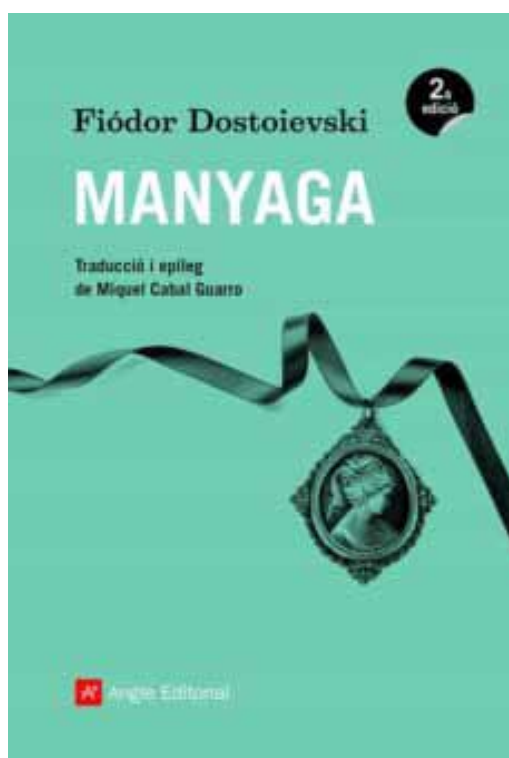
El 1880 l'autor va participar en la inauguració del monument a Aleksandr Puixkin a Moscou, on va pronunciar un memorable discurs sobre el destí de Rússia al món. El 8 de novembre d'aquell mateix any va acabar *Els germans Karamàzov* a Sant Petersburg, obra que el mateix escriptor va considerar la seva obra mestra, on condensa els temes més característics de la seva literatura: agudes anàlisis psicològiques, la relació de l'home amb Déu, l'angoixa moral de l'home modern i els límits de la llibertat humana. El 9 de febrer de 1881 Dostoievski va morir en aquesta ciutat com a conseqüència d'una hemorràgia pulmonar associada a un emfisema i a un atac epilèptic. Va ser enterrat al cementiri Tikhvin, dins del monestir d'Aleksandr Nevski, a Sant Petersburg. Es calcula que van assistir al funeral unes seixanta mil persones.

L'obra de Dostoievski ha influït en molts altres escriptors rellevants, des de Hermann Hesse fins a Marcel Proust, William Faulkner, Albert Camus, Franz Kafka, Yukio Mishima, Charles Bukowski, Roberto Arlt, Ernesto Sábato i Gabriel García Márquez, per esmentar-ne alguns.

Dostoievski en català

Actualment el lector català disposa en la nostra llengua d'una bona part de les obres d'aquest gran escriptor rus. Algunes traduccions, però, poden ser difícils de trobar si no han estat reeditades recentment, i cal tenir en compte que les més antigues es feien a partir de la traducció francesa. L'editorial Proa, i alguna altra,

van ser els segells en què es van donar a conèixer diversos títols a partir dels anys 30 del segle passat. És el cas, per exemple, de *Crim i càstig*, (Proa, 1929, amb traducció directa del rus d'Andreu Nin, amb múltiples reedicions posteriors); *L'etern marit*, amb traducció de Francesc Payarols (Proa, 1929, amb reedicions de 1969 i 1992); *Les nits blanques* (Rosa dels Vents, 1937, amb traducció de P. Montserrat-Falsaveu); *Stepàntxikovo i els seus habitants* (Proa, 1933, amb traducció d'Andreu Nin); *El somni de l'oncle* (Proa, 1936, amb traducció indirecta de Prudenci Bertrana) i *Els germans Karamàzov* (Club Editor, 1961, amb traducció indirecta de Joan Sales; 2014, revisada per Arnau Barrios).

De l'últim terç del segle XX són també un seguit de traduccions, ara ja fetes sempre a partir de l'original rus, que també poden ser difícils de trobar si no és en biblioteques públiques o llibreries de vell o amb un bon fons editorial. Entre d'altres, podem esmentar aquests títols, els tres primers amb traducció de Josep Maria Güell: *Dimonis* (Edhasa, 1987); *L'adolescent* (Proa, 1998); *L'idiota* (Edicions 62 / la Caixa, 1982) i *El petit heroi* (Laertes, 1984; Columna, 1990, amb traducció de Monika Zgustova).

Pel que fa a les traduccions i reedicions més recents, ja dins del segle XXI, cal destacar la labor de les noves generacions de traductors del rus, en especial la tasca duta a terme per Miquel Cabal Guarro, responsable de la versió catalana d'aquests títols: *Apunts del*

subsòl (Llibres de l'Índex, 2002; Angle Editorial, 2021, amb traducció revisada i pròleg de Jordi Nopca); *Les nits blanques* (Angle Editorial, 2015, amb epíleg de Carlota Subirós); *Manyaga* (Angle Editorial, 2021); *Crim i càstig* (Alpha, Bernat Metge Universal, 2021); *Pobres* (Cal Carré, 2021); *Cartes (1838-1867)* (Edicions del Cràter, 2023) i *Notes d'hivern sobre impressions d'estiu* (Angle Editorial, 2023).

Fruit de la tasca d'altres traductors, també disposem en català de més títols o fins i tot de traduccions alternatives: *Memòries del subsòl* (Universitat Pompeu Fabra / Destino, 2004, amb traducció de Raquel Ribó); *El jugador* (Tres i Quatre, 2006, amb traducció de Reyes García i Teresa Camañes); *El gran inquisidor* (Arola, 2008, amb traducció d'Anna Soler i Nina Avrova); *El cocodril i altres narracions* (*Un episodi vergonyós, L'esposa d'un altre i el marit sota el llit, Bobok i El cocodril*) (Papers amb Accent, 2010, amb traducció de Margarita Ponsatí-Murlà); *Memòries de la casa morta*, Adesiara, 2011, amb traducció de Jaume Creus); *Gent pobra* (El Toll, 2021, amb traducció i notes de Loïc Miquel Pérez) i *El somni d'un home ridícul* (conté, a més a més: *Una novel·la en cinc cartes. Un cor dèbil. Un lladre honrat. Una noia dòcil*), (Godall, 2021, amb traducció de Marta Nin).

Moltes opcions per començar

Molts dels títols que hem esmentat més amunt poden constituir, com hem dit, una bona porta d'entrada a l'obra literària de Fiódor Dostoevski. *Pobres*, per exemple, la primera novel·la que va escriure i que li va proporcionar una inesperada fama, ens relata en forma epistolar la relació entre Makar Dévuixkin i Varvara Alekséivna —un home gran i una noia òrfena— que tot i no viure gaire lluny l'un de l'altra, prefereixen, per evitar comentaris, establir una relació

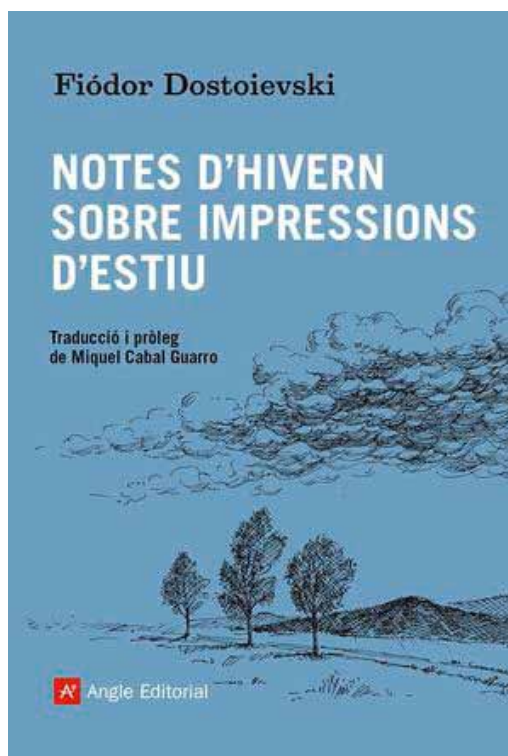
sentimental per carta. A través d'aquestes missives, coneixerem el passat dels dos personatges, unes històries plenes d'incomprensió, pobresa i malalties que aboquen els protagonistes a una gran infelicitat. Com sempre, l'enorme capacitat d'anàlisi psicològica de Dostoevski i una gran habilitat en l'ús del llenguatge

proporcionen al lector una immillorable aproximació al turmentat món dels seus personatges. Vissarion Belinski, el crític literari més important de l'època, va assegurar que amb aquesta novel·la —influïda per *El capot*, de Gógol— Dostoevski havia creat la novel·la social.

Una altra obra que ens permet endinsar-nos en les reflexions sobre la condició humana que tant caracteritzen l'obra de Dostoevski són els famosos *Apunts del subsòl*. En aquest cas el protagonista, un funcionari fracassat sense nom que esdevé un autèntic antiheroi, critica amb una gran profunditat la ingènua creença en el progrés que ens porta una visió racional i positivista de la societat.

Per a l'escriptor i crític Jordi Nopca, aquest llibre és potser un dels que exemplifica més clarament la idea expressada per Nabokov en el sentit que els paisatges de Dostoevski són "paisatges morals". El narrador veu amb impotència la seva voluntat de fer caure el "palau de cristall" que representa la societat basada en la ciència i la raó, malgrat que reivindica la importància de la rebel·lió i del desig que conformen l'ànima humana. El sentiment final, però, no deixa de ser de buidor i de fracàs, un element característic d'una gran part dels personatges de Dostoevski.

Per entendre la duresa de les opinions que expressa el protagonista, sovint s'ha recordat la gran impressió que sobre l'autor van suposar la tràgica mort del seu pare —i el gran sentiment de culpa que, com hem dit, el novel·lista va tenir—, el fet d'haver estat a punt de

ser afusellat, i la presó i l'exili posterior, així com els continus atacs d'epilèpsia i la seva forta addicció al joc. Si a això li sumem un caràcter difícil i nerviós, que oscil·lava entre estats d'eufòria i de depressió, l'agonia de la seva dona Maria Issàieva i la difícil relació amb la seva jove amant Pavlina Súslova, no és d'estranyar que *Apunts del subsol* ens presenti un personatge malalt, dolent, desagradable i amargat que des de l'habitació que ocupa als afores de Petersburg —"el subsol"— dialoga imaginàriament amb la societat "amb l'objectiu principal de qüestionar-la, ridiculitzar-la i impugnar-la en la seva totalitat. El gran problema d'aquest personatge, allò que el fa anar contra el món, és "tenir massa consciència". Tot i estar convençut de les seves vileses, és incapaç de corregir-les" (Jordi Nopca, "Fer caure el palau de cristall", introducció a l'edició esmentada, p. 28).

Com a última mostra d'aquestes obres que ens poden introduir en el món literari del gran escriptor rus, hi ha també la novel·la curta *Manyaga*, una obra publicada al número de novembre de 1876 del *Diari d'un escriptor*, el seu periòdic personal, i en què Dostoievski planteja el tema del suïcidi. En aquest cas, un prestador —un escanyapobres egoista en extrem i maltractador—, davant del cadàver de la seva jove esposa, explica en forma de monòleg la història de la seva vida en comú i intenta esbrinar les causes del seu suïcidi. Com ens explica Miquel Cabal a l'epíleg de la seva traducció de *Manyaga*, "Dostoievski va abordar el tema del suïcidi en diversos articles del seu *Diari d'un escriptor* durant el 1876, any que sembla que va ser llamentosament prolífic en aquesta mena de morts. A banda de les aproximacions al tema del número de gener, cal destacar sobretot les notes "Dos suïcidis" i "La sentència", aparegudes en el número d'octubre de

la revista. Les morts descrites a "Dos suïcidis" foren sens dubte el desencadenant de la redacció acuitada que Dostoievski va fer de *Manyaga*" ("Un relat fantàstic?", epíleg a l'edició citada, p. 95).

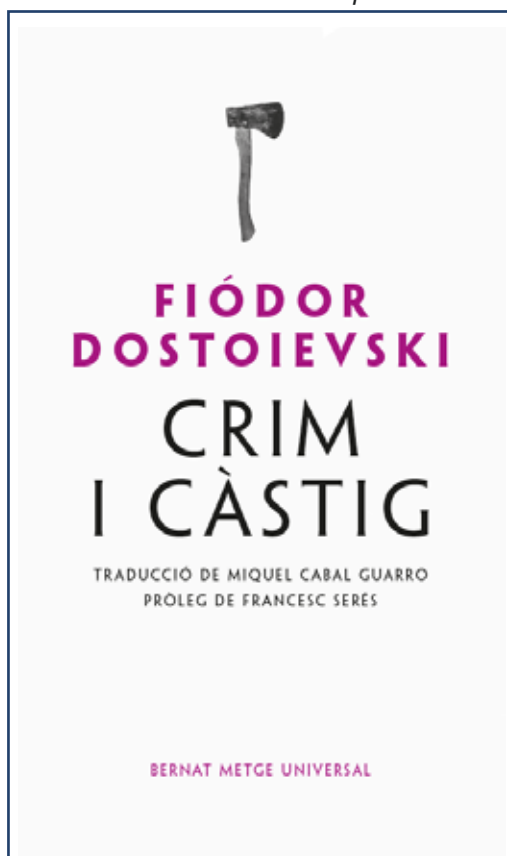
Un altre cop retrobem un personatge central inadaptat, incapaç d'aconseguir la felicitat i que s'acaba comportant de forma totalment vil amb els que l'envolten. Per Cabal, "el protagonista de *Manyaga* és obvi que ni sap fer el camí que mena a la felicitat ni deixa que el recorrin els altres, especialment les persones a qui se suposa que hauria d'estimar. En això també coincideix amb el narrador i protagonista dels *Apunts del subsol*, un personatge referencial de la prosa de l'autor" (op. cit., p. 98-99). El suïcidi, en aquest cas, es presentarà com l'única sortida possible i l'únic instant de llibertat que trobarà a l'abast la jove esposa.

Atrevir-se amb *Crim i càstig*, per exemple

Com hem vist, en català comptem amb la traducció de totes les novel·les extenses de Dostoievski: *Crim i càstig*, *L'idiota*, *Dimonis* i *Els germans Karamàzov*. La lectura de qualsevol d'aquestes obres requereix un esforç —per la seva extensió, per la distància temporal que ens en separa i per la riquesa expressiva i de vocabulari— que fa que el lector comú actual s'ho pensi dues vegades abans d'endinsar-s'hi. Per aquest motiu es va celebrar especialment ara fa dos anys la

publicació d'una nova traducció de *Crim i càstig* a la col·lecció Bernat Metge Universal de l'editorial Alpha.

La nova versió, un repte majúscul per a un traductor ja força experimentat, venia a dialogar amb la que a finals de la segona dècada del segle passat va fer Andreu Nin. Una traducció que, en paraules de Miquel Cabal, el nou traductor, va ser exemplar, però que la

distància de gairebé un segle respecte del lector actual fa que no calgui justificar excessivament l'oportunitat d'una nova aproximació. L'escriptor Francesc Serés, al pròleg d'aquesta nova edició, respon a la pregunta que ens podem fer sobre el perquè d'una nova traducció de *Crim i càstig* amb aquestes paraules: "La necessitem, la necessitem nosaltres i la necessita també aquest altre plural comú que som nosaltres i la nostra cultura. Hem de poder llegir qui eren, què feien, què esperaven i què sentien aquells altres que vivien al Sant Petersburg de fa cent cinquanta anys. Són els nostres avantpassats contemporanis, els nostres avantpassats polítics, socials i culturals, personatges que ens expliquen com habiten una història que ens acull: els conflictes de Dostoievski són encara els nostres conflictes" ("La novel·la infinita", pròleg a l'edició citada, p. 9-10). I més endavant, encara afirma: "Dostoievski és literatura russa, però és cultura universal i ho són els arguments que animen les seves obres: el traduïm perquè nosaltres no pertanyem a la cultura russa, però Dostoievski és tan rus com nostre, els escriptors pertanyen a la literatura abans que a la seva literatura. No som els personatges que descriu i narra Dostoievski però som un dels reflexos que hi ha en el seu mirall, i ells, els personatges, una de les imatges que ens ajuden a desxifrar un món que ens aliè i, a la vegada, propi, interior" (p. 10).

Un cop superada, doncs, una certa por escènica a enfrontar-se a un clàssic tan extens, cal dir que la feina feta per Miquel Cabal facilita molt les coses. Com explica ell mateix a la periodista Anna Guitart en una entrevista emesa per TV3 arran de la publicació del llibre ("Tot el temps del món", temporada 3, 15-4-21), els llibres originals són inamovibles, però les traduccions no deixen de ser recreacions, interpretacions, en el fons. En el cas que ens ocupa, Cabal ha sabut trobar amb una gran versemblança i naturalitat la polifonia de veus que ens fan arribar la història de l'assassí Raskólnikov, un personatge turmentat fins a l'extrem. Efectivament, les prop de set-centes pàgines de *Crim i càstig* ens acaben absorbint sobretot per la màgia del llenguatge. És cert que és una novel·la amb molt poca acció —de fet, l'acció principal es resol en les primeres pàgines— i amb un gran deversall de reflexió que va des de la comesa del crim al càstig final, però

és justament aquesta característica el que fa de la novel·la una autèntica obra d'art feta amb paraules.

Unes paraules que molt sovint el traductor ha d'endevinar, com ens explica Miquel Cabal a l'interessant epíleg "L'endevinalla. A propòsit de la traducció de *Crim i càstig*", un text molt suggerent i ple d'encertades reflexions sobre la tasca a la qual s'enfronten els traductors, i en aquest cas concret sobre les dificultats específiques de traduir avui Dostoievski, tant pel que fa als aspectes més formals —ortotipogràfics— com pels que fan referència a l'adaptació de les diferents veus i registres que presenta el text original. Un text que, segons Cabal, és una obra "pertorbadora, grotesca i trista, escrita com una torrentada furibunda i febril en un rus esvalotat i desmanyotat que és alhora ric i polièdric" (op. cit., p. 681). L'esforç del traductor pensem que ha valgut la pena. Ara és l'hora que l'atreviment vingui per part del lector.

Fe d'errates: En l'article del mes passat sobre *Josafat*, de Prudenci Bertrana, s'atribuïa erròniament a aquest autor l'antologia *Dotze relats i altres textos* (Edicions de la Ela Geminada, 2023, amb edició i introducció de Lluïsa Julià), quan en realitat es tractava de textos de Joaquim Ruyra. Lamentem l'error i demanem disculpes als lectors. ■